

Մանգրամի Էֆեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԷ ՄԻՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

1866 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 ՃԻԻՄԱ

ՆԻՄԵՐՈ 204

Մանգրամի Էֆեմար հափթառա 6 եանի սենետե 300
նիւսե վերելիւ, սենետե գրամեթի, բոթա փարաթ տաթի
իշնետե օլարաթ, 200 զէ՝ օլուպ, ալթը ալթը 100 զէ՝ օլա-
րաթ, վե նիւսե սի տաթի 50 ար փարաթ սաթըլաճագ տըր :

Իլանաթըն պեհեր սաթըլը իշն, պի-
րինճի տեֆառա 3, իրինճի տեֆառա 2,
վե իւլիւնճիւ վե սաթի տեֆառա 4
էր զուրուշ ալթնաճագ տըր :

Մեթըլուպ վե սաթիւրե, Պէյ-օղլունտա տօղրու-ե-ո-
467 նիւսեթըլու խանտե ԼԷՎԱՆԹ ՀԷՐԱԼՏ Թապի-
նէսինտե, Կարապետ 8. Փանտեանէ կեանտերիւճեթ տըր :

ՄԱՆՁՈՒՄԷՑԷ ՄԱԽՍՈՒՍ ԹԷԼԷԿՐԱՖ

Փարիս, 11 նոյ. ախչամըն սաաթ 8 վե
20 տազըգապընտա

Մարսիլեառա պուղտայլարըն ֆիւսաթլարը
եիւքսէլիւ տիր. իրէք սըգը հալտէ տիր.
Սէլանիք իրէյի 100 ֆրանգ :

Բամուզլար տուրկուէ հալտէ տիրէր.
Լիվըրբուլ 24. Իզմիր 9 3-4,

Էսնամը Ումուլմիյե

Փարիս, 54. 53-54

Լօնտրա, 55 5-8, 55 5-8.

Փարիստէն նոյ. 26 Թարիլիւ Գուրիւ-
յե կէլէն պիր Թէլէկրաֆա կէօրե, էն-
Թէրնասիօնալ նամ զաղէթաեա նէզարէն,
ինկիլթէրրա հիւքիւմէթի Թարաֆըն-
տան, ասկէրին արթըրըմսը Բարրամէն.
Թօեա Թէքիլի օլունաճագըլ :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱԽԼԻԹՅԷ

ՀԱԼԷՊՏԷՆ ԹԱՀԻՐԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍ:

Վալիի վոյայթ տեվէթըլու բաշա
հաղրէթլէրի Մարաշ վե Գօզան Թարաֆ-
լարըն տօլաշըպ, սայէի միւվաֆիազըլ-
եթվայէյի հազրէթի Փուտիշահիտէ,
Մարաշտա վազը ճէպէլի Զէյթուէն էհա-
լիինին հալը իւլահ իտիլիւ, վե միւ-
ճէտուէտէն պիր գապա Թէշթիլ օլունուպ,
մէհմուրին վե մահէլի գապթիլէրի
Թայիին ու Թէրթիպ պուլթուլարապ,
մուգատտէմա օլալարը եեոթի Թէզալիւ-
պէ ալթնմըլ օլան տէօրթ նէֆէր չօրպա-
ճը պիսսուհուլէ Հալէպէ կէթիլիւպ,
պուրատան տաթի Տէր-սէաուէթէ իզամ
գըլընտըլարը կիպի, Գօզանտա պու տե-
ֆա սէրնիւմայի գուհուր օլան իթիլալ
քիւլիէն պէր Թարաֆ իտիլէրէք, ֆիթ-
նէեէ էն էվլէլ էօն աեազ օլանլարա,
ճէզայի սէզալարը կէօսթէրիլիւ տիր.
կէրէք Զէյթուէն վե կէրէք Գօզանճա

տապիլ ու էմիլիթ պիւտտէսիլէ հու-
սուլէ կէլմիշ օլմասընտան, վիլայէթ ու-
սուլինէ Թէվֆիգան, Գօզանըն Թէշթի-
լաթը գարիպի տապիլէյի հուսուլ, վե
վալիի միւշարիլէյի հազրէթլէրի, շիմոթի
խէ, Ատանա Թարաֆընտա պուլունմադ-
լա, պիմէնինի Թէալա եիկիլմի, օթ ուզ
կիւնէ գատար ալտէթլէրի մէհմուլ պու-
լունմուշ տուր :

Ճէրէթ :

— « Իսթանպուլուն պիւլիւք եանկընը
վուգու պուլթուտան պէրու 14 այ օլմուշ
իքէն, եանրպ քիւլ օլան մահէլէր հա-
լեա էսէֆէնիկ պիր մէնպարէ Թէշթիլ
իլլէմէթտէ տիրէր. Կէրէն պիր գաշ եե-
նի սօլապ եէրլէրի շիկիլիւ իշար օլուն-
մուշար տըր. հալ պու քի պիլիլթէ
խարապ խանէլթուէն աեազ պիր գաշ
պապը եէնիտէն ինշա օլունմուշ տուր.
Եալընը Սուլթան Մահմուտ Թալապէսի
եաղընտա վազը Տարիլիլիւնուն նամ
քէպիր պինա պիլմէք իւզը տիր. Մու-
աթիլէրէն Թօրխանէ Թարաֆընտա եա-
նան 85 խանէնին հէնուլ երգընթըլարը
պիլի գալթըրըլըպ Թէմիլգէնմէմիշ տիր.
Աճէպա պու պապտէ Թազարաթ սահի-
պի քիմ տիր, վե եալուս Իսթանպուլ
պիլիլէք աթէշինտէ հարիգգէտէ օլան-
լար իշին Թօրխան 7 միլիօն զուրուշ
իեանէ նէ՝ օլմուշ տուր ».

Լէվալ Հէրալ :

Լէվանթըն պու սիւալի եէնի պիր շէյ
օլմանըպ, չօգտան պէրու պէյնէլ էհալի
տաթի կիւզէրան իթմէթտէ օլմասը մէս-
մուաթըմըլտան պուլունմադլին, աճիգա-
նէ Պապը-Ալիին նազարը տիղգաթընը
տապէթ իտէրիլ, վե ումարըլ քի Արզու-
ման էֆէնտի իմգասըլա շու խուսուս-
տա պիր իպահաթ իթասընտ հիմմէթ
պուլթուլուր :

— Պու հափթա սըգ սըգ վե ֆէվզ-
էլաուէ սուրէթտէ վիւքէլայի ֆիլսաֆ
մէճլիլէրի Թէճէմիլի իթմիշ տիր. Մէյ-
քիւր մէճլիլէր հազընտա էնվայի մա-
նէալար վէրիլմէթտէ խէտէ, հիշ պիր մա-
լիւմաթը սահիհէ ալմամըլը տըր. Լա-
քին Կիրիա դայլէսի իլէ մալիլէնին հալի
պիլիլէք մէշվէրէթլէրէ սէպէպիլիլթէթ
վէրմիշ տիր տէնիլսէ ճայիլ տիր :

Քէյ :

— Եօգարքի Արնաւիւտալուգտա վազը
ճապօլա Թարաֆընտան վարիա օլան պիր
մէթթուպտա շու աթիտէքի հիքէայէ օ-
գունմուշ տուր :

« Խրիսթիան Արնաւիւտուն պիրիսի,
խրիսթիանըլը գապուլ իթմիշ օլան պիր
իսլամ գըզը իլէ նիքեահալանտըլընտան,
իսլամար պէյնինտէ պիւլիլէք սարպէտա
գօրմասընտ սէպէպիլիլթէթ վէրիլմիշ իսի.
Մուալիսարէն իսլամար պիր Թազրիպ
մէրգուլմէյի գաթըպ ալմահա մուվաֆ-
ֆազ օլմուշար խէտէ, մէրգուլմէ տա-
լիլ Թէքրալէն գօճասընըն եանընա գաշա-
պիլմիշ իսի. Պու խուսուս իքի Թարաֆ
պէյնինտէ պիւլիլէք կիւրիւլիւ վե միւշ-
քիլաթը մուճիպ օլտուղունտան, մէզ-
քիւր միւշքիլաթըն տէֆի նիլէթիլլէ,
ճապօլա տա պուլունտա պապա Մարիանօ
նամ մահէլէ վապիասը մէրգուլմէյի Բիզ-
րէ մօնսէնէթիլ Տարիօ քիսգուպտա ճէ-
նապէրինին Թահթը հիմայէթինէ վազ
իլլէմիշ իսի :

« Բիզրէ բաշասը հազրէթլէրի քէյֆի-
յէթի իշիթտիլի կիպի միւմայիլէյի քիս-
գուպտ իլէ մէրգուլմէյի հուզուրունա իս-
թէմէսի իւզէրինէ, իքիսի տաթի իթա-
աթ իտիպ կիլմիլլէր խէտէ, քիսգուպտ
ճէնապլէրի բաշա հազրէթլէրի օտասըն-
տան իշէրի կիրիլ կիրմէզ, մէրգուլմէ գա-
րու արասընտան զայպ օլմուշ, վե պա-

դէմքին վրայ նեղութիւն, վախի եւ չը-
փոթութեան նշանները ինքնայայտ կերեւէին:

Պապին մօտենալով երեսին վրայ ինկաւ
եւ ողորձ ձայնով կ'պաղատէր, որ արձա-
կուամ տրուի իրեն:

«Արձակու՞մ. ինչո՞ւ համար» հարցուց
Պապը «քու խոստովանանայիդ քեզ ար-
ձակում է՞ տուա՞ւ, «Ո՛չ սուրբ Հայր, ձեզ-
մէն արձակում կը խնդրեմ անանկ եղբունա-
քործութեան մը համար, որ շատ ժամանակ
'ի գործ գրի, եւ այժմ սոսկալի դէպք մը
ռնկիմ ձեռքի պատմելու: Ժամանակ կորսն-
ցունելու չիգար, բայց պէտք է որ արձա-
կուամ առաջ առնեմ»: »

Պապը ատ խեղճին տակն ու վրայութիւ-
նը տեսնալով, հրամայեց որ իրեն մօտենայ,
քանզի դեռ երեսի վրայ ինկած էր իր ոտքին
տակ, եւ իւր բազուկը անոր երկնցունելով
ուզուած թողութիւնը պարզեւեց ըսելով
«եկօ թէ ապսօլօ՞ ես արձակեմ գըք: »

Մարդը դեռ խոնարհած անոր առջեւ իր
պատմութիւնը սկսեց, «Ձեր սրբութեանը
պիտի պատմեմ թէ ինչ էր ան եղբնադոր-
ծութիւնը որ քիչ մնաց կը գործէի կոր, եւ
որուն համար քու սուրբ արձակումդ ըն-
դունեցի: »

Երէկ ժամը հինկին ատենները — եկեղեց-
ւոյն առջեւէն կանցնէի կոր, ան ատեն մըտ-
քէս անցաւ որ ներս մտնամ «Հայր մեր» մը
ըսելու եւ կամ երեկուան ժամասացութեան
ներկայ գտնուելու: Եկեղեցին մտայ, եւ
ա՛հ, սուրբ Հայր — բայց ատոր համար ար-
ձակում ունիմ — Սուրբ պատկերին վրայ եւ
դած ոսկին, արծաթին եւ անդամանդներուն
նայելուս, մտքէս անանկ անցաւ որ, հոն
գտնուած շատերէն մինակ մէկը կրնայ իմ
կարօտութիւններուս շատը լեցունել:

Խեղճը վախով թողով վեր նայեցաւ Պա-
պին երեսը, եւ իրեն անակ գալով որ Պապին
վրայ սոսկում մը եկաւ եւ ապաշխարեալին
ըրած խոստովանութեանը վրայ պատմու-
թիւնը յառաջ տանելու վախցաւ:

«Եարունակէ» ըսաւ Պապը եւ ճշմար-
տութիւնը պատմէ, եւ մի միայն ճշմարտու-
թիւնը, մարդը գլուխը խոնարհեցունելով
պատմութիւնը յառաջ տարաւ:

«Բոլորտիքս նայեցայ պահուելու տեղ մը
գտնալու համար. որ հոն գտնուող բազմա-
թիւ քահանայից դիտողութենէն զերծ ըլլամ,
խորհելով որ իրիկուան ժամասացութիւնը
սկսելու վրայ ըլլալով ալ խոստովանանքի եւ-
կող պիտի չըլլայ, եւ եկեղեցւոյ մէկ ան-
կիւնը խորանին մօտերը խոստովանանքի
փոքր պահարան մը տեսնելով՝ հոն պահուե-
լուցայ դուռը եւ վարագոյրները գոցելով,
միտքս դնելով որ հոն մնամ մինչեւ որ ժա-
մասացութիւնը լմնայ եւ եկեղեցին պար-
պուի: »

«Ամբողջ գիշերը անանկ եկեղեցւոյ մը
մէջ անցունելու խորհրդը, որուն յատակը
շատ մոեռալներ կը հանգչին. քիչ մնաց զիս
եղած տեղէս դուրս հանել տար պիտի: Նո-
րէն արծաթին՝ ոսկին եւ անդամանդեաց
բաղձանքը զիս եղած տեղս մնալու համո-
զեց, եկեղեցին մտնող ելլող բազմութեան
մէջ կար մէկ. . . ո՛հ, ինչպէս զրուցեմ
սրբութեանդ», ըսել սկսեց մարդը սաստիկ

զողողալով, Պապը հանդարտեցուց զանի-
կայ, ինքն ալ հետաքրքիր ըլլալով մարդուն
պատմած տարօրինակ գաղտնիքներուն տեղ-
եակ ըլլալու: Մարդը իր դողէն մինչեւ ան-
գամ աչքերէն արցունքներ թափելէն վերջը
իր պատմութիւնը յառաջ տարաւ այսպէս.

«Կըսէի կոր թէ ատ օրը եկեղեցի եկող-
ներուն մէջ տաճն եւ եօթը տարեկան աղջիկ
մը կար: Լսեցի, որ խոստովանանայի մը կը
հարցունէ կոր: Սաստիկ սոսկում եկաւ վը-
րաս վախնալով որ աղջիկը իմ եղած պա-
հարանս պիտի մտնայ, բայց ոչ, ատ միջո-
ցին վարագոյրէն նայելով տեսայ, որ վար-
դապետ մը եկաւ գէպ 'ի սեղանը իմ եղած
տեղիս մօտ. եւ աղջկանը դառնալով հետը
խօսեցաւ, եւ ես լսեցի, որ ըսաւ թէ խոս-
տովանելու եկած է: »

Աղջիկը առաջ տեսած էի, եւ գիտէի որ
մօտերը բնակիչ հարուստ գիւղացիի մը աղ-
ջիկն էր, անուանի իւր պարկեշտութեանը
եւ գեղեցկութեանը կողմանէ:

Վարդապետը, որուն անունը Հայր Մու-
րա էր, զրուցեց օրիորդին որ իր սենեակը
երթայ, քանզի եկեղեցւոյն մէջ այնքան
բազմութիւն կար որ իր մտադրութիւնը
պէտք եղածին պէս չէր կրնար անոր տալ:
Աս լսելով հանդարտեցայ. քանզի հասկըցայ
որ ժամասացութիւնը սկսելու վրայ ըլլալով
մէկը չկրնար գալ եղած տեղս: »

Պապը խոնարհութիւն համարելով որ իր
լսած տարօրինակ պատմութեանը վրայ մըն
ալ դառնուի, արծաթ գանգակ մը չալեց եւ
հրամայեց որ իրեն գրադրութիւն ընող քա-
հանան ներս կանչուի:

Խեղճ մարդը կարծելով որ իր պատժոյ
ժամանակը եկաւ, երեսի վրայ ինկած Պա-
պին առջեւ բարձրագոյ աղաղակներով պա-
ղատեցաւ որ թողտուութիւն ընէ իր պատ-
մութիւնը լմնցունելու պահանջելով որ «եթէ
պատմութիւնս ճշմարիտ չըլլայ, սրբութիւ-
նդ թող պատմէ զիս իրեն յարմար երեւ-
ցած կերպովը»: »

Պապին ուղած քահանան եկաւ, իր հետը
թուղթ եւ մնալն բերելով եւ արդէն պատ-
մածը իրեն զրուցուելով գրեցին վերջը,
պատրաստուեցաւ պատմութեան մնացեալն
ալ մարդուն ըսած ատենը գրելու:

«Ժամասացութեան սկսելէն մինչեւ վեր-
ջնալը խոստովանանքի պահարանը հանդարտ
նստայ: Սարկաւազը աղին անդին կերթար
եկեղեցւոյ մէջ իւր պաշտօնը կատարելով,
որ ատեն վերոյիշեալ օրիորդը իւր սենեակը
զրկող վարդապետը ներս մտաւ ուրիշ վար-
դապետի մը հետ խօսակցելով: Վեր վար կը
պտըտէին խօսակցելով, եւ յայտնապէս եր-
կուքն ալ մեծ վրդովման մէջ կերեւէին: »

Երբեք չէ:

Մարտի 202 թիւի էֆեսոսի էֆեմէ:

Նախ Պէյլիկճեան՝ ապա Եղաճեան ըս-
տորագրեալ Մարգար, Պօլսոյ խափաղողի,
անցեալ ձմեռն Էջմիածնէն կուգայ Կարին:
Ինչ եւ իցէ միջոցով կ'անուանուի տեսուչ
գարդին. աղէկ փոյթ կը ցուցնէ իր պաշ-
տօնին, եւ աւելի չարժէքով յարգանք կրն-

դունի քաղաքացւոցմէ. աղգային ամէն
խնդրոց մէջ միջամուտ կըլլայ. եւ բաւական
աղքեցութիւն ալ կը շահի, 5—6 ամիսէն
զինի կ'սկսին քաղաքացիք այլ եւ այլ մա-
սամբ բամբասել զինքը: (Գոստոսի սկիզբ-
ները Յարութիւն եպիսկոպոս Մուշէն նոր
դարձած. գիշեր մը այս տեսուչը կնիկէ մը
կանչուելով սենեկէն դուրս կենէ, եւ ուղ-
ղակի կերթայ Երուսաղէմ, հոգեւորներ, ուր
խարբերդցի մայր մը իրեն նորահաս աղջկան
հետ կը կենային. որք ուխտ ըրած են եղբր
Երուսաղէմ երթալ մայրապետ ըլլալ. այս
մօր եւ աղջկան քով նստած կը տեսնէ եւ
պիսկոպոսի ծախսարար Մկրտիչը. եւ աղա-
ղակ կը հանէ տեսուչն թէ, Մկրտիչը գէշու-
թեան վրայ բռնեցի: Ժամ 3 է եղբր գիշեր-
ուան. եւ Մկրտիչը կը պնդէ թէ եպիսկոպոսի
ձիերուն նայելու դնացի. քանզի ձիանոց
եւ հողատուն կից են իրարու. եւ մի եւ նոյն
բակի մէջն է, առաջնորդարան, տեսչին սենե-
ակը, զինքը կանչող կնոջ տուն եւ հոգե-
տուն, եւ թէ, կը յարէ Մկրտիչն, այս կի-
ները զիս կանչեցին կը խնդրէին որ աղաչեմ
սրբաղանին, քանի մը օր ալ տունէն չ'անեն
զիրենք, մինչեւ իրենց ճամբան երթան: Եւ
այս ստոյգ է որ այն օրեր խնդիր կայ եղբր
թէ՛ այն ընտանիք թէ միւս տան ընտանիք
եկեղեցւոյ բակէն հանեն ինչպէս որ հանած
ալ էին: »

Այս բանը քննութեան կառնէ թաղական
ժողովը. որոց կէսն տեսչական են եղած եւ
կէսն հակառակն են. կամ թէ ըսենք կէսն
եպիսկոպոսեան, կէսն տեսչեան. կէսն ստոյգ
է կըսեն, կէսն ոչ: Ժողովրդեան մէջը կիւ-
նայ աղմուկ մը. բաւական մարդիկ զտեսուչն
իբրեւ զրպարտիչ եւ իբրեւ եւայն եւ այն
համարելուն՝ կը խնդրեն գրով մը թաղական-
ներէն որ դադարի տեսուչն իր պաշտօնէն
Պատըրմաճեան Խ. Էֆէնտին ալ այս գիրն
կատորագրէ. թաղականք իբրեւ իրենց իրա-
ւասութեան դէմ համարելով այս խնդիրքը
կամ աղգարարութիւնը, կը տաքնան. եւ թէ
իրենցմէ քանիսը ու թէ տեսուչն տաքնա-
լով Պատըրմաճեան Խ. Էֆէնտին ու ա-
ռաջնորդին պատուոյն դէմ շատ բաներ կը խօ-
սին. քաղաքական ժողով մը հրաւիրուելու
հարկ կըլլայ, եւ ժողովք կըլլայ. այն օր
վճիռ կուտայ ժողովքը որ տեսուչն ալ հը-
րաժարեցնեն, Մկրտիչն ալ պաշտօնէ արձա-
կեն, Մկրտիչն անմիջապէս կ'արձակուի. իսկ
տեսուչն եւ իւրեանքը կ'սկսին մահաբն չըլ-
ցնել ժողովրդեան մէջ առաջնորդին վրայ
դանգատ. Մկրտիչ պարագայներ եւ հակա-
տեսչեաններն ալ մահաբն մը՝ տեսուչ չուզե-
լու նկատմամբ:

Այն միջոցներ գարոցի կառավարիչներ
եւ ուսուցիչներէն երկուքը՝ խիստ գիր մը կը
գրեն առ տեսուչն. յորում կը նշանակեն
տեսչին իր պաշտօնին մէջ եւ վարուց կամ
կրօնական մասին մէջ իրենց գիտած պակա-
սութիւն ու դայթակողութիւնն: Թաղական-
ները միջոց մը կը հնարեն, կը կանչեն Մկր-
տիչն իր տեղը, եւ տեսուչն կորոյն կրկին
տեսուչ. երբ առաւօտ դարոց կը տանին,
դարոցի կառավարիչներն եւ այն 2 ուսու-
ցիչն եւ ամբողջ աշակերտները աղաղակելով

դէմ կը դնեն «չեմք ուզեր Մարգար տե-
տուչը» պօռալով, սաստ կը տրուի տղոց. տը-
գայք կելլան բոլորն ալ կը ցրուին: Թաղա-
կանները դատի կը կանչեն այն չորսը, այս-
ինքն դպրոցի կառավարիչները եւ ուսուցիչ-
ները. ասոնք 12 յօդուածով բողոք կուտան
տեսչին վրայ. թաղականաց կէսն անոնց
կողմն են. կէսը տեսչի կողմը կը պաշտպա-
նեն, վերջապէս կառավարչի մէկն թաղա-
կանի մէկին պատուոյն ալ կը դաշի: Թաղա-
կանք իրենց հրաժարականը կը գրեն. եւ
այս առթիւ ընդհանուր ժողով կը ինդրեն.
Ժողով կըլլայ. ու կորոշուի որ թաղակա-
նաց պաշտօնն է դպրոցի կառավարութիւն.
Թաղականները կը համոզեն ու իրենց կը յանձ-
նեն բարեկարգութեան հոգ տանիլ:

Թաղականք կրկին զտեսուչն կը հաստա-
տեն. եւ դպրոցի տղայք կրկին որոտալով
դպրոցէն դուրս կը թափին: Ասոր վրայ քա-
նի մը օրեր դպրոց գոց մնաց. այն չորսը
պատժելու համար պաշտօնէ զրկեցին. եւ
վերջապէս որոշեցին որ տեսուչն ալ հրա-
ժարուի: Բայց տեսուչն չզիտեմ ինչ միջո-
ցաւ մը զինքն պաշտպանող մասին հետն ալ
կ'աւրուի. ալ որովհետեւ անյադ փափագ մը
ունի այդ դպրոցը մտնալու, իր ձայնը կու-
տակալին կը հասցնէ. կուտակալին կողմանէ
ալ Տաճիկ ուսումնական մը Նէճիպ պէյ ա-
նունով եւ Ամասեան Յակոբ էֆէնտին կու-
գան առաջնորդին ու թաղականաց կը խօսին
իւր թէ Մարգար տեսուչ ըլլայ կրկին. ա-
սոնք ալ բացատրութիւն կուտան ու կը հա-
մոզեն թէ անիկայ տեսուչ ընել չըլլար.
Վերջապէս Երուսաղէմայ միաբան Մարտի-
րոս վարդապետը որոշուեցաւ տեսուչ:

Այս անցքերը ամբողջ երկու ամիս տե-
ւեց, եւ այսքան միջոց խեղճ տղայք ունայ-
նութեամբ իրենց պատուական օրերն ան-
ցուցին: Այս դպրոցը անցեալ տարի նորոգ-
ված է Մակարեան 3. էֆէնտին ծախիւք.
բայց դպրոցի ձեւ չունի, 500 ի օտ տը-
ղաքներ կը պարունակէ մէջը, երկու մաս-
նաւոր դպրոցներ ալ կան թաղերու մէջ, ու
բոց մէկը Պաստըրմաճեան Խ. էֆէնտին ծախ-
իւք կը խնամուի, բայց իրաւ մէկ զգալի յա-
ռաջադիմութիւն կամ պտուղ մը չտեսնուիր
այսքան ժամանակ այս դպրոցներուն շա-
րունակութենէն, Բաւականի չափ տղաքներ
ալ բողոքականաց քով կը կարդան, եւ բա-
ւական աղջիկներ ալ Պապական մայրապե-
տաց քով կը դաստիարակուին: Ո՞րքան կա-
րեւոր է կարնոյ համար աղջկանց դպրոց մը,
բայց եւ ո՞րքան ողորմելի է ընդհանրապէս
այս քաղաքի ազգայնոց զգացմունք ի մասին
ուսման եւ լուսաւորութեան:

Արշարունեան ընթերցարան մը բացեր է
ընկերութիւն մը քաղաքիս մէջ քանի մը տա-
րի յառաջ, ուր աղէկ կը յաճախեն եղեր
հասարակութիւն, եւ գեղացիքը ընթեր-
ցումներ մտիկ կընեն, թէ լրագիր, թէ պատ-
մութիւն, եւ թէ բարոյական. ոչինչ առ-
թով մը լուծուեր է սոյն ընկերութիւն, եւ
գոցուեր «հասարակաց խարանին դուռը»:

Համառօտ ու կարճ պէտք էր գրէի,
բայց դարձեալ բաւական երկարացաւ յօդուա-
ծըս: Ի՞նչ ընեմ. մեր հայրենիք, կամ ճիշդը

մեր ազգը նիւթ առատ կը մատակարարէ
մատենադրին. ցաւ, որ նախատալի եւ տը-
խուր նիւթեր են:

Այս երկու շաբաթ է՝ ետեւէ ետեւ եկած
լուրերուն նայելով, Մշոյ վանքի միաբան
Խորէն վարդ. իր փոքրաւորը կարգելու առ-
թիւ, ինքն ի ձի կը հեծնէ եւ իր հետ կը
հրաւիրէ Արիստակէս վարդ. Եսայի վարդ.
Թաղէոս վարդապետ. Սոքա ու զածններուն
չափ կարբենան, երբ գեղի գեղեցիկներն
հարսն ու աղջիկ եւ երիտասարդը պար կը
խաղան, ղուռնա կը փչեն, նազարա կը դար-
նեն. կրակը կը տաքընէ այս վարդապե-
տաց լերդը, եւ կը ցատկեն յաջ ի յաջ տա-
լով իրենց հաւնածներուն՝ կը պարեն մէջ
հանդիսին. Գօմա գիւղն ալ, ուր հարսնաբե-
րութեան գնացեր են. Արիստակէս վարդ.
կենէ նամաղ ապստօն կընէ, իբրեւ թէ
ղուարձաբանութիւն կամ ուրախութիւն.
Անքանիկ կը ինդան այս իրաց վրայ. իսկ
բարեպաշտներէն շատերը կը գոյթակղին:
Դարձած ասեմներն ալ, ի ձի կաշտանալին սոյն
գիւղացուքը, Խորէն վարդ. իր չորս հա-
ղարնոց ջորախէն վար կիցնայ, քիչ կ'մնայ
զո՞ւ ըլլայ, բայց բաղդը բարեկամ կըլլայ ի-
րեն. մէկ ձեռքը միայն կը վնասուի, եւ
փքացեալ որովայնը վարդապետի հանդերձ-
ները կը պղծէ:

Արիստակէս վարդ. կարապետ ըրած է-
ին, ասիկայ ալ գողութիւն ըրած է եղեր
կտաւի, նալի, մըխի, եւ այլն եւ այլն բանե-
րու, մեծ կուր վրթէր ասոր եւ փոխանոր-
դին մէջ:

Մէկ քանի շաբաթ է Մշոյ վանքի փո-
խանորդ Մխիթարեան վարդ. չորս քեահեա-
նով Մուշէն եկած են կարին բողոք ընելու
մէկ քանի Տաճկաց վրայ, որոնցմէ մէկին
անունն է Ասո, Մշոյ հին սէրկէրտարն. բո-
ղոքօղներն կը պատմեն թէ Խղբաղաճ գիւղ
մը կայ Մշոյ գաւառ. Այս Ասոն գիւղերով հոն
կերթայ զապիթիներով, եւ դործով մը կը
ժողովէ էրիկ մարդիկ կը հանէ դաշտ իլամ
ընելու. ինքն իր մարդիկներով կիցնայ տը-
ները, ընտանիք բոլորը մերկ իրենց անկողի-
նէն կը հանէ, զօրով կը կանչէ գեղին հրա-
պարակ պար խաղալ կուտայ, եւ անոնցմէ
որին որ իր շար աչքը կը հաւնի. կը բռնէ
ներս կառնէ, իր շար կամբը կը կատարէ.
մնացեալներն ալ իր մարդոց ձեռքը կը յանձ-
նէ, շարաշար կը լլկեն, այս գեղը բոլորն ալ
Հայ են: Այսպիսի բաներ շատ կը պատմեն
այս դառնացած շարին վրայ: Ուրիշ Տաճիկ
մ'ալ, Հայոց Թիին անունով գեղի մը եկե-
ղեցին կը քակէ, եւ այն քարերով իր տունը
կը կառուցանէ, Ասոնք բարոյական եւ սըր-
բազան սարսափելի խնդիրներ են. կը լսեմ
որ քաղաքիս առաջնորդն ալ կ'աշխատի
այս բաներուն համար. կը հաւաստեն թէ
Մշոյ մէջ այս անասի անցքեր սովորական
եղած բաներ են. Ս. Պատրիարք եւ վար-
չութիւն որ լսեն, արդեօք իրենք ալ պէտք
չէ՞ որ ստուգութիւնը հարցնեն. եւ իրենք
ալ աշխատին, եթէ տեղս չվերջանայ սոյն
դատը: Նոյնպէս առաքելոց վանքին վանա-
հայր գրկաթոռն պէտք է՞ որ դատաւարանի
մասնեն. որ ասիկայ ալ հին աւուրց նուի-

րական տաճար մը աւերակ դարձուցեր, եւ
գոյքեր ու կալուածներն ոչնչացուցեր: Անց-
եալ տարի Մատենականից վանահայրը սպան-
ներ էին Չէրքէզներն ու վանքը կողոպտեր
էին. այս բանը Ս. Պատրիարքին իմաց տըր-
ուեցաւ. ինչ ըրի, գոնէ վանքին սրբազան
անօթները պահանջուէին:

Լուր մ'ալ, վանէն գրուած նամակ մը
կարդացի բարեկամիս քով. Աղթամարայ
Խաչատուրը գնացել Եթովպիոյ հասեր. տիրէր.
եւ ալ չէ դարձեր. Թուշնիկի խմբագիրն ալ
հետը գնացեր վանքին վարժապետ. եւ Խա-
չատուրը խոստացեր որ մամուլ բնրէ վանքը.
հրատարակութիւն ընեն, Տեսար բանը: Իմ
անապատի մէջ մեծ գոտութիւն ծագեր.
7 վարդապետ ելեր կտուց անապատ գնա-
ցեր են:

Լրագիրներու մէջ կարդացած էի որ
Մարտի 4. կողոպտուեր է Լուսաւորչի վան-
քին մէջ. բայց հետաքրքիր եղողներ կը
հաստատեն թէ ճարտար հնարք մըն էր այս,
որով յաջողեցաւ 500 դուրուշ առնուլ ազ-
գէն. ձեռք մը հանդերձ. եւ երթալ Մշոյ
վանքը. եւ ըրաւ ամէնն ալ: Միայն ձին
տարած են, կըսեն. ան ալ ո՞վ դիտէ. միւս
իր լաթեր եւ ստակներ պահուած են եղեր
վանքի տնտեսի քով. զոր ամբողջ իրեն
յանձնիր է տընտեսն:

Խնուայ եւ Պուլանըխայ մէջը կը բնակին
5 եղբարք Բիւրտ. Խալաֆ, Մաթօ եւ Հա-
ֆէ: Ասոնք Ասիոյ, կամ թէ ըսենք այս
կողմերու հայտուաներուն ամենէն երեւելի-
ներն են. իրենց համբաւ խիստ մեծ ելած
է. եւ ոչ ոք այնքան կուտակներէն կա-
րող եղեր են զասոնք բռնել. Երկու տարի
յառաջ Մաթօն զարկաւ Սղնդի վրայ, եւ
50 հազարի չափ գումար մը տարաւ, ար-
ծաթներն շառներ եղեր, բոլորն ալ ոսկի:
Եւ կը պատմեն թէ ինք վրէժը Տաճկաց կայ-
սեր մեծ եղբայր կանուան. այսպէս ըսեր
է. «Արծաթ գրամներն տարէք եղբօրս, ա-
նիկայ ամսական ունի տալիք ասոր, անոր.
Թող խարճ ընէ. ոսկիներն ինձի»:
Լէֆթէրի անունն ելած է. զարմանալի բաներ կը
պատմեն որ, Լէֆթէրն ասոր աշակերտ կը
համարուի: Ասոր մեծ եղբայրն է Խալաֆ.
այս օրերս լուր կայ թէ, ասիկայ բռնուած է:
Եւ եթէ մէկալ եղբայր վրայ ալ քաղաքիս
կուտակայն զօրք եւ հրաման զրկած է, որ
ամեն միջոց ի գործ դնեն բռնեն. եւ անոնց
տունն ու գոյքերը յԱրքունիս գրաւեն:
Շատեր կը յուսան ասոր օրով բռնուի. վա-
սըն զի այս բարեխորտ կուտակայն անկաշառ
եւ անաչառ մէկն է. եւ բաւական անուա-
նի գողեր արդէն ձեռք բերած է: Այս մէկ
լուրն ալ քաղաքական մասին:

Առ այժմ այսքան, Եւ ասոնց վրայ թէ
խորհրդածել հարկ կ'համարիս, քո բաժինդ է:

ՍԱՆԻՊ ԴԱՋԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Թ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆԹ ՀԵՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻՍԱԼԷՍԻՆԵՏԷ
ԳԵՏ-ՕՐԼԱՐՏԱ ՏՅՐԻ Ի ԵՈԼՏԱ, ՅՕԹՕԳՐԱՅ ԱԳՏՈՒԼԷ
ԳԻՐԱՏԵՐԼԷՐ ԳԱՐԵՇՈՒՄԱ ՆԻՏԵՐՍ 467